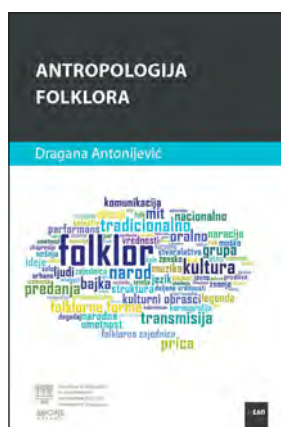

Приказ

О антропологији фолклора

Dragana Antonijević, *Antropologija folkloru*. Beograd: Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu – Dosije studio, 2023, 197 str.

Књига Драгана Антонијевић је, као што сам назив каже, посвећена „антропологији фолклора“ – историји ове дисциплине, као и појмовима, теоријама, методологијама и концептима који улазе у ово динамично научно-истраживачко поље. У настојању да разложи и објасни актуелна питања и „кризу фолклора“ – појам којим се, пре свега у америчким академским круговима, означавају бројне дебате о статусу дисциплине и оних који се њоме баве – ауторка даје прегледну, јасну, а истовремено сложену и узбудљиву студију која се бави историјом фолклористике, њеним дисциплинарним развојем у различитим земљама, али и рецепцијом у свакодневици, као и превазилажењем заблуда у које су научници каткада западали.

Уочавајући разлику између књижевног и антрополошког приступа фолклору, ауторка наглашава како се из антрополошке перспективе фолклор схвата као

dinamički komunikacijski proces u trajanju, u neposrednom socijalnom i kulturnom okruženju, kao kulturna produkcija i repodukcija različitih sadržaja primerenih folklorom načinu izržavanja. Antropologija smatra da je folklor koliko tradicionalan i konzervativan s jedne strane, toliko i savremen i fleksibilan s druge strane, stvarajući nove forme pod uticajem modernog načina života i modernih tehnologija (Antonijević 2023: 12).

За антрополошку перспективу пресудан је контекст у коме фолклор настаје, али и у коме се преноси, а важно је и шта он значи за групе и заједнице у којима се ствара и трансферује, представљајући

одраз друштвених вредности. С једне стране фолклор дефинише и потврђује доминантне друштвене вредности, а с друге отвара простор за исказивање супротних, неприхватљивих садржаја, уколико би се изражавали ван одређеног контекста. Како ауторка наглашава, групе које су предмет проучавања фолклора су бројне и веома различите, одређене разноврсним критеријумима (од географских и религијских до економских, интересних, професионалних, генерацијских, окупљених око хобија или интересовања итд.), а важно је да се у оквиру групе негују међусобно специфични односи. Поред Дандесовог концепта фолка као независног ентитета који се односи на различите групе модерних друштава, објашњене су и „мале групе“, према Герију Алану Фајну.

Књигу чини осам већих целина, тј. поглавља, а то су: 1) *Шта је у имену?* 2) *Ко је фолк и шта је лоре?* 3) *Оралност*, 4) *Функције и димензије фолклора*, 5) *Жанр и фолклорни наративи*, 6) *Фолклоризам и лажни фолклор*, 7) *Методолошки приступи у проучавању фолклора*, 8) *Зашто фолклористика нема своју велику теорију?* Прво поглавље поставља питања настанка дисциплине и бави се проблемима терминологије, при чему се ауторка укратко осврће и на домаћу историју фолклористике. Оно што је видљиво из овог не тако опширног поглавља јесте јасноћа којом Драгана Антонијевић објашњава у научном пољу којим се несумњиво годинама бавила и кроз које се креће са лакоћом.

Друго поглавље, посвећено концептима „фолк“ и „лоре“, бави се не само комплексношћу ових појмова већ и немогућношћу свођења једног динамичног научног поља на дефиницију (која ограничава уместо да проширује), онако како се и сама фолклористика развија. Стога Драгана Антонијевић усваја став Елиота Оринга да су за истраживаче далеко важнији различити концепти и перспективе него дефиниција. Поглавље посвећено оралности, као једној од главних карактеристика фолклора, бави се усменим извођењем на трагу Аксела Олрика, али и теоријом Милмана Перија и Алберта Лорда, као и радом Валтера Онга. У четвртном поглављу, посвећеном функцијама и димензимаја фолклора, кључно је схватање Вилијама Баскома о два потпуно супротним функцијама фолклора. Једна од њих је одржавање трајности културе и друштвеног поретка, а друга потпуно супротна – преиспитивање и пркос према доминантним вредностима и ставовима. Управо овој другој, компензаторској димензији фолкора припадају хумор, фантастика, хорор и опсценост, којима се ауторка подробно бави.

Пето поглавље, посвећено жанру и фолклорним наративима, полази од Бахтинове теорије која подразумева „kontekstualnu, socijalnu i ideološku dimenziju žanrova“ (Antonijević 2023: 86) и њихову двоструку оријентацију према стварности – спољашњу и унутрашњу. Прва се односи на друштвени контекст, а друга на тематику. У даљем тексту

ауторка се бави легендама и предањима, урбаним легендама, личним причама и животним историјама, тј. оним што чини ове наративе фолклорним и важним за антропологију. Наставак књиге посвећен је фолклоризму и лажном фолклору, тј. начинима на који се фолклор комерцијализује у оквиру индустрије туризма, што је осветљено без банализације и из различитих углова.

Последња два поглавља теоријски су најузбудљивија и најсложенија. Бавећи се различитим методолошким приступима, ауторка преиспитује методолошке прапочетке и почетке дисциплине (Финска школа и историјско-географски метод) како би се подробније позабавила структуралистичким приступима (Владимира Пропа, Алжирдаса Гремаса, Париске школе семиотике, Алана Дандеса и структурализмом у америчкој фолклористици), са посебним фокусом на финесе у приступу фолклориста који су се бавили пре свега књижевношћу, тј. текстом, и оних који су неговали антрополошки приступ, те су као систем, тј. структуру, посматрали шири друштвени контекст. Кроз преиспитивање кризе науке о фолклору у Америци, закључно поглавље враћа се питању недостатка „велике теорије“ у фолклористици.

И поред бројних питања која поставља, различитих теоријских и методолошких приступа које објашњава, ова књига чита се лако. Само особа која се тако дуго бави фолкористиком – и у истраживачком и у педагошком раду – могла је написати тако прегледну и јасну, а опет тако слојевиту и интересантну књигу као што је *Антропологија фолклора*.

Лада Стевановић / Lada Stevanović
Етнографски институт САНУ, Београд/
The Institute of Ethnography SASA, Belgrade
E-mail: lada.stevanovic@ei.sanu.ac.rs
<https://orcid.org/0000-0003-4097-3096>

Примљено/Received: 10. 10. 2023.
Прихваћено/Accepted: 12. 10. 2023.